

UDK 811.112.2'255.4

Prethodno priopćenje

Prihvaćen za tisak 2. 4. 2024.

<https://doi.org/10.29162/jez.2024.5>

Sanja Cimer Karaica

Maja Glušac

Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Analiza uporabe veznih sredstava u studentskim prijevodima njemačke bajke *Frau Holle*

Vezna su sredstva, između ostalih, jezične jedinice kojima se ostvaruje kohezija, shvaćena kao primarni koncept organizacije teksta, tj. kao semantički koncept kojim se upućuje na značenjske odnose među sastavnicama teksta i koji tekst čini tekstom (Halliday i Hasan 1976: 4–6). U ovome radu analiziraju se vezna sredstva – konjunktori, subjunktori i konektori u prijevodima bajke *Frau Holle* s njemačkoga jezika na hrvatski. Cilj je rada usporediti promjene pri prijevodima veznih sredstava s jednoga jezika na drugi i prilagodbe koje pritom nastaju. Analiza korpusa pokazuje da u prijevodima postoji veća varijacija veznih sredstava s obzirom na njihovo značenje, no većina značenjskih kategorija u prijevodima brojčano prati one iz izvornika. U usporedbi s izvornikom u prijevodima postoji i veća varijacija veznih sredstava s obzirom na njihovu vrstu (u izvorniku 4, u prijevodima 7 kategorija). Korpus pokazuje i to da je većina upotrijebljenih veznih sredstava i u izvorniku (95,2 %) i u prijevodima (88,7 %) jednostavne strukture, no postotak složenih veznih sredstava nešto je veći u prijevodima (10,7 % u odnosu na 4 % u izvorniku).

Ključne riječi: vezna sredstva, konjunktori, subjunktori, konektori, bajka

1. Uvod

Upotreba veznih sredstava varira od jezika do jezika i od žanra do žanra, a u prijevodima i od prevoditelja do prevoditelja. S obzirom na to da među jezicima često ne postoji ekvivalencija u upotrebi veznih sredstava, na temelju različitih čimbenika prevoditelj mora odlučiti na koji će način, ako uopće, u prijevodu izraziti vezno sredstvo. Ovaj rad nastoji istražiti u kakvom su sintaktičkom odnosu s obzirom na izražavanje veznih

sredstava njemački i hrvatski jezik pri čemu se polazi od korpusa studentskih prijevoda njemačke bajke *Frau Holle*. Al-Jabr (2006: 206) kao tri glavna čimbenika koja određuju sintaktičku složenost prijevoda navodi: 1. leksičko-gramatička obilježja polaznog i ciljnog jezika, 2. žanr teksta i 3. individualne preference autora i prevoditelja. Sukladno navedenom pri analizi će se u obzir uzeti: 1. specifičnosti prevođenja književnosti s osobitim naglaskom na sintaksi, 2. (sintaktičke) specifičnosti tekstne vrste bajke i studenta kao neiskusnog prevoditelja i 3. specifičnosti (prevođenja) veznih sredstava.

2. Književno prevođenje

2.1. Prevođenje književnosti i sintaksa

Razni su načini na koje prevoditelj može pristupiti prijevodu teksta i niz je čimbenika koji na taj pristup utječu. S jedne strane, književni tekst ima autora (za razliku od primjerice pravnog teksta kod kojeg je on nepoznat ili nebitan) koji svjesno piše određenim stilom i njime želi nešto izraziti. Prevoditeljeva je odgovornost nastojati autoru omogućiti da se njegova poruka i njegov stil dožive i u ciljnom jeziku. S druge strane, književni tekst ima čitatelja sa svojim karakteristikama i on mora moći primiti autorovu poruku jer u suprotnom književno djelo nije ostvarilo svoj cilj, a time ni prevoditelj. Kada govorimo o književnom djelu kao polaznom tekstu, ono prema klasifikaciji K. Reiss (1976: 10) pripada ekspresivnim tekstovima, čija su glavna obilježja orijentiranost na formu i estetiku izražavanja. Reiss za ekspresivnu kategoriju tekstova prikladnom smatra prijevodnu strategiju identificiranja s autorom, odnosno njegova oponašanja, pri čemu je naglasak na formi (Reiss 1976: 22).

Dugotrajna je rasprava u književnom prevođenju o tome treba li tekst prevoditi vjerno ili slobodno. Pojedini autori u toj raspravi spominju i sintaksu, pa navodeći da prevoditelj ne prevodi riječi i rečenice nego njihov smisao, Broch (1975: 69) smatra da će prevoditelj, uspoređujući izvornik i svoj prijevod, otkriti da su sintaktičke posebnosti izvornika preoblikovane, ali prisutne i u prijevodu. S druge strane, Benjamin tvrdi: „Pravi prijevod je proziran, on ne skriva izvornik, on ne krade njegovu svjetlost, nego dopušta čistom jeziku, kao da je ojačan kroz vlastiti medij, da padne na izvorni rad s većom punoćom. To leži iznad svega u snazi doslovnosti u prevođenju sintakse, i čak pokazuje da je riječ, a ne rečenica, prevoditeljev izvorni element.“ (Benjamin 1980: 18 u prijevodu Mate Marasa¹) Već ta dva primjera pokazuju ekstremitete u pristupima prevođenju književnosti, odnosno sintakse u književnosti: jedni kažu slobodno, drugi doslovno. Prema današnjem europskom pristupu prevođenju književnosti pri prevođenju je potrebno izbjeći nesporazume i povećati stupanj razumljivosti teksta, osobito ako postoji velika kulturna i semantičko-sintaktička razlika između izvornog i ciljnog jezika (usp. Pirazzini 2017: 520).

¹ Dostupno na: <https://www.matica.hr/vijenac/420/u-pocetku-bijase-prevoenje-2203/>. Datum posjeta: 25. ožujka 2024.

2.2. Obilježja bajki i njihovo prevođenje

Jezik i stil bajki predmet su istraživanja brojnih znanstvenih i stručnih radova. Dosta se pozornosti u književnoteorijskim i jezično-stilskim razmatranjima pridavalo i bajkama braće Grimm, koje se s pravom može smatrati „čuvarima bajki“ (Vučić 2006: 223), a s kojima započinje „europska kanonizacija bajki“ (enciklopedija.hr). Specifičnost jezika i stila klasične bajke stereotipna je i čvrsta kompozicija koja se temelji na ponavljanjima, sažetim opisima, jednostavnim rečenicama bez opširnih opisa i zaustavljanja radnje. Klasične bajke imaju ritmički rimovane početke i završetke, stereotipan uvod kojim se donose podatci o vremenu i mjestu radnje, likovima ili događajima, mnoštvo poslovičnih i frazeologiziranih izraza, javljaju se čarobne riječi, čarobni predmeti, sukob dobra i zla, pobjeda dobra, uvjet, kušnja i nagrada, nadnaravni likovi, neobjašnjivi događaji (Pintarić 2008: 9, 20–21; Bošković-Stulli 2012: 285). Ta se obilježja moraju uzeti u obzir u jezičnoj analizi bajke, pri čemu je isto tako vrlo bitna i činjenica da su bajke u svojim začetcima bile prenošene usmenom predajom, što se također odrazilo i u pisanim inačicama i to osobito u uporabi veznih sredstava. Grimmove su bajke sintaktički jednostavne,² no rečenice u njima nisu nužno kratke. Benveniste (1966: 241) navodi kako je logika Grimmovih bajki organizirana kronološki tako da događaji gotovo prirodno slijede jedan za drugim i stvaraju dojam da se priča priča sama. S druge strane parataktički odnosi među Grimmovim rečenicama zahtijevaju da čitatelj sam gradi uzročno-posljedične odnose među događajima jer se radnja više priča, a manje tumači (za razliku od primjerice Andersenovih bajki u kojima je prisutnost pripovjedača znatno jača) (François 2014: 190).

Dosadašnja istraživanja prijevoda Grimmovih bajki više su pažnje pridavala temama kao što su prevođenje imena i metafora ili pak temama na makrorazini, npr. recepciji bajki ili njihovu utjecaju na dječju književnost u ciljnoj kulturi. Sintaktička se pitanja uglavnom obrađuju zajedno s drugima i pri tome nisu u središtu istraživanja. Primjerice Eberharter-Aksu (2015) u analizi poljskih prijevoda Grimmovih bajki s obzirom na njihovu vjernost kao najučestaliju sintaktičku strategiju usputno spominje podjelu dužih rečenica na više kraćih te dodavanje veznih sredstava. Pri tome spominje zamjenjivanje veznih sredstava koji slabo izražavaju logičke odnose (npr. njem. *und*, hrv. *i*) onima koji to čine jasnije, odnosno eksplicitnije (npr. polj. *dlatego*, hrv. *dakle*) (Eberharter-Aksu 2015: 254). François (2014: 191, 195) također navodi dodavanje veznih sredstava u svrhu koordinacije i ublažavanje parataktičnosti teksta u prijevodu. Prilagodbu rečenica u prijevodima na više kraćih navodi i Olejárová za češke prijevode (2011).

Općenito, kada autori govore o prevođenju dječje književnosti, naglašavaju potrebu uzimanja u obzir djetetovih jezičnih sposobnosti, znanja o svijetu te norme

² Dostupno na: <https://www.spverlag.com/122-kinder-und-hausmarchen-9791095457978.html>. Datum posjeta: 23. ožujka 2024.

ciljne kulture (Reiss 1982: 7–8; Shavit 2006: 34). Pri tome kao prihvatljive prevoditeljske strategije navode prilagodbu (Klingberg 1986) i pojednostavljanje (izostavljanje, promjenu odnosa među elementima i funkcijama) (Shavit 2006: 37). Kao smjernice se navode opća obilježja dječje literature: dinamičan stil, upotreba jednostavnih sintaktičkih struktura i finitnih glagola, izbjegavanje infinitivnih i složenih konstrukcija (Puurtinen 1994: 85). S druge strane, upozorava se na opasnost da pretjeranim pojednostavljanjem sintakse u prijevodu tekst postane previše monoton (Lathey 2006: 31). Klingberg osim toga navodi da je autor izvornika već prilagodio svoj tekst ciljnoj publici i da bi taj stupanj prilagodbe u prijevodu trebalo zadržati (Klingberg 1977: 46 prema Puurtinen 1994: 84), no Puurtinen (1994: 84) naglašava da su ključne norme koje definiraju dječju književnost te da među kulturama postoje znatne razlike u stilskoj razini tekstova pisanih za djecu.

3. Vezna sredstva

3.1. Vezna sredstva u hrvatskom i njemačkom jeziku

Vezna su sredstva, između ostalih, jezične jedinice kojima se ostvaruje kohezija, shvaćena kao primarni koncept organizacije teksta, tj. kao semantički koncept kojim se upućuje na značenjske odnose među sastavnicama teksta i koji tekst čini tekstem (Halliday i Hasan 1976: 4–6). Halliday (1975) primjerice kohezivna sredstva dijeli na gramatička (strukturalna (subordinacija i koordinacija) i nestrukturalna (anafore i supstitucije)) i leksička (ponavljanja i pojava jedinica istoga leksičkog skupa). Schiffrin (1987; 2001: 57, 62) pak diskursnim oznakama, uz vezna sredstva, smatra i uzvike, priloge, leksikalizirane elemente i intonaciju, dok Fraser (2005: 196) veznicima i priložima dodaje i prijedloge i prijedložne izraze.³ S obzirom na različita teorijska polazišta, ali i neujednačenosti u nazivlju, u ovome smo se radu odlučile za uporabu nazivlja prema gramatici Silića i Pranjkovića (2005: 251–252, 361–362) koji vezna sredstva dijele na veznike i konektore.⁴ Veznicima se povezuju članovi rečeničnog ustrojstva, surečenice nezavisnosloženih rečenica (konjunktori) i surečenice zavisnosloženih rečenica (subjunktori). Konektori su riječi ili skupovi riječi kojima se rečenice povezuju u tekst, dakle vezna sredstva na razini teksta koja se mogu podijeliti na upućivačko-zamjenjivačke (npr. *onamo, onda, tada, tamo, pre-*

³ O terminološkoj i klasifikacijskoj neusustavljenosti nazivlja jezičnih jedinica čija je funkcija nadrećenično povezivanje vidi u Košutar, Hržica (2019), a pregled teorija koje se bave tekstem s posebnim naglaskom na pojmove kohezije i koherencije donose Mikić Čolić i Trtanj (2019).

⁴ Pasch i dr. (2003: 40) naziv *konektori* rabe kao hiperonim, a njih dalje dijele na veznike i priložne konektore. Velčić (1987) primjerice razlikuje relativne, vezničke, priložne, frazeologizirane i prepozicionalne konektore te im daje dvojaku ulogu: oni uspostavljaju gramatičke i/ili semantičke odnose među rečenicama, ali se njima povezuju i dijelovi rečeničnog ustrojstva na razini složene rečenice (Velčić 1987: 22).

ma tome) i nezamjenjivačke (npr. *međutim*, *jedino*, *štoviše*).⁵ Oni su dakle signali kontekstualne uključenosti rečenice (Silić 1984: 109). U funkciji se veznog sredstva na nadrećeničnoj razini mogu naći veznici, prilozi, modalne riječi,⁶ razni leksemi, a tu se ubrajaju i stilske figure (npr. metonimija) i red riječi (Silić 1984: 115–130). Pri analizi pak treba uzeti u obzir činjenicu da pojedina jezična jedinica može funkcionirati i kao konjunktora (npr. *Došli su, zato smo sretni.*) i kao subjunktora (npr. *Došli su zato što smo ih pozvali.*) i kao konektora (npr. *Došli su. Zato smo sretni.*). Analizirajući višefunkcionalnost jezičnih jedinica, Badurina i Palašić (2012: 255–256) navode veznike, uzvike, čestice (modalne riječi), priloge, čitave iskaze, odlomke i tekstove koji pridonose kohezivnosti teksta, mogu se naći u funkciji veznog sredstva, a pri određivanju kategorije veznih sredstava naglašavaju važnost pragmatičke perspektive, odnosno jezične komunikacije.

U hrvatskome su jeziku⁷ vezna sredstva u različitim diskursima istraživali mnogi, npr. Stolac i Tibljaš (1994) analizirale su konektore u znanstvenom stilu; Arapović (1996) je usporedila njihovu zastupljenost u pričama djece s posebnim jezičnim teškoćama i djece urednoga jezičnog razvoja; Kuvač (2004) je istraživala uporabu vremenskih konektora u pripovjednom diskursu djece predškolske dobi; Košutar i Hržica (2019) analizirale su konektore u spontanome govorenom jeziku (usp. i Hržica, Košutar i Posavec 2021), a zatim i zastupljenost i funkcije konektora *i* u dječjem pripovjednom diskursu (Košutar i Hržica 2021). U njemačkom su jeziku vezna sredstva sintaktički i semantički iscrpno obradili Pasch i dr. (2003) te Breindl i dr. (2014).⁸

Dosadašnja istraživanja veznih sredstava utvrdila su činjenicu koja je bitna i u kontekstu ovoga rada: „(...) upravo je za pripovijedanje za razliku od, primjerice, spontane konverzacije, karakteristična visoka zastupljenost konektora (Peterson i McCabe 1991; Karmiloff i Karmiloff-Smith 2002). Štoviše, Peterson i McCabe (1991) ističu kako se uporaba konektora u proizvodnji dobro oblikovane priče čini obveznom jer u nedostatku konektora priča zvuči nepravilno.“ (Košutar i Hržica 2021: 50) Nadalje, u okviru formalno-funkcionalnoga pristupa konektorima (usp. Košutar, Hržica, 2021: 50–51) u analizi će se veznih sredstava u prijevodima bitnim

⁵ S obzirom na značenje Silić i Pranjković (2005: 362–363) konektore dijele na suprotne, prostorne, vremenske, načinske, uzročno-posljedične, namjerne, uvjetne, dopusne, zaključne, isključne, pribrojne, pojačajne i objasnidbene.

⁶ U gramatici Silića i Pranjkovića (2005: 253, 257–258) modalne se riječi razgraničuju od konektora, nazivaju se samostalnim česticama koje se odnose na čitavu rečenicu i modificiraju po čemu njezino značenje te se stoga nazivaju modifikatorima. Pri opisu vrsta konektora s obzirom na značenje načinski se konektori nazivaju i modalnima (Silić i Pranjković 2005: 362).

⁷ Pregled istraživanja veznih sredstva u drugim jezicima vidi osobito u Košutar i Hržica (2019), Hržica, Košutar i Posavec (2021), Košutar i Hržica (2021).

⁸ Za pregled istraživanja njemačkih veznih sredstava prije 2003. godine vidi Pasch (2004: 12, 13).

potvrditi i sljedeća činjenica: „U okviru toga pristupa konektori se poimaju kao višefunkcionalna sredstva kojima se uspostavljaju različiti značenjski odnosi između iskaza u priči, a imaju i pragmatičku funkciju, primjerice funkciju otvaranja ili zatvaranja priče...“ (Košutar i Hržica 2021: 51)

3.2. Prevođenje veznih sredstava

Istraživanja prevođenja veznih sredstava provedena su uglavnom kao dio analize eksplicitacije odnosno implicitacije pri prevođenju polazeći od hipoteze Blum-Kulke (1986) o univerzalnoj većoj eksplicitnosti prijevoda u odnosu na izvornik (engl. *Explicitation Hypothesis*). Eksplicitacija označava dodavanje informacija u prijevodu koje su u izvorniku implicitne, odnosno mogu se iščitati iz konteksta: „podrazumijeva tendenciju u prijevodima da budu dulji od izvornika, da ekspliciraju i budu eksplicitniji od izvornika te jezično redundantniji, čime prijevod postaje koherentniji, lakši za čitanje, tečniji i manje dvosmislen od izvornika“ (Kegalj 2023: 44). Porast eksplicitnosti prema toj je teoriji vidljiv i u eksplicitnijem izražavanju kohezivnih veza u prijevodima u odnosu na neprevedene tekstove izvorno napisane na ciljnom jeziku. Rezultati istraživanja tog pitanja variraju i ovise o jezicima i žanrovima koje se analizira, no generalno podržavaju, odnosno ne osporavaju tu hipotezu te se ona pokazala kao jedna od rijetkih pojava zaista i potvrđenih kao obilježje prevedenih tekstova (Kegalj 2023: 44).⁹ Hipoteze eksplicitacije i implicitacije nisu sustavnije proučavane u hrvatskom jeziku (usp. Kegalj 2023: 49).

Kada govorimo o eksplicitaciji i iskustvu prevoditelja, pojedina istraživanja pokazuju da je eksplicitacija češća kod neiskusnih prevoditelja (usp. Blum-Kulka 1986; Laviosa-Braithwaite 1996 prema Kegalj 2023: 47), dok druga pokazuju da eksplicitaciju primjenjuju i iskusni prevoditelji, ali u drugačijem obliku, odnosno da se tehnike eksplicitacije usvajaju i mijenjanju s prevoditeljskim iskustvom (Krogsgaard Vesterager 2019 prema Kegalj 2023: 47).

4. Analiza

4.1. Ciljevi i istraživačka pitanja

Cilj je analize istražiti način prijenosa veznih sredstava s njemačkoga izvornika na hrvatski jezik, odnosno steći opći uvid u sintaktičke odnose između izvornika i prijevoda te promjene do kojih dolazi pri prevođenju. Saznanja iz te početne anali-

⁹ Usp. istraživanja prema jezičnom paru: engleski – nizozemski (Vanderauwera 1985), engleski – francuski (Séguinot 1988), engleski – hebrejski (Weissbrod 1992), norveški – engleski (Øverås 1998), portugalski – engleski (Frankenberg-Garcia 2009), finski – engleski (Puurttinen 2004), arapski – engleski (Al-Khafaji 2007), engleski – mađarski (Klaudy i Karoly 2005), engleski – njemački (Hansen-Schirra, Neumann i Steiner 2007) i dr.

ze pokazat će u kojem smjeru nastaviti s budućim analizama. U skladu s ciljevima analize postavljeno je opće istraživačko pitanje: Koje su razlike između izvornika i njegovih prijevoda s obzirom na vezna sredstva? Točnije: Koji su odnosi vidljivi između izvornika i studentskih prijevoda s obzirom na a) značenje veznih sredstava, b) vrste veznih sredstava i c) strukturu veznih sredstava? Analizom se nastoji otkriti koliko studentski prijevodi prate izvornik, odnosno koliko od njega odstupaju te koje se nove, tj. dodatne kategorije pojavljuju, kao i razloge njihova pojavljivanja u prijevodima. Na temelju tih pitanja oblikovane su sljedeće pretpostavke:

1. U prijevodima će biti upotrijebljen manji broj veznih sredstava u odnosu na izvornik. Ta pretpostavka polazi od saznanja iz prevoditeljske nastave u kojoj je primijećeno da studenti često izostavljaju vezna sredstva iz izvornika, iako je u suprotnosti s teorijom eksplicitacije Blum-Kulke.
2. Prijevodni će korpus brojačano pratiti kategorije prisutne u izvorniku. Očekivano je da će kategorije najučestalije u izvorniku biti najučestalije i u prijevodima.
3. U prijevodima će postojati dodatne kategorije, odnosno veća varijacija značenja, vrste i strukture veznih sredstava.
4. U prijevodima će se voditi računa o diskursu bajke, što će se odraziti na izbor i uporabu veznih sredstava.

4.2. Korpus i metodologija

Analizirani korpus obuhvaća izvorni tekst na njemačkom jeziku objavljen 1812. godine (bez izmjena u odnosu na originalnu inačicu)¹⁰ i 23 studentska prijevoda na hrvatski jezik. Prijevodi su nastali u okviru kolegija o prevođenju književnih tekstova na studiju njemačkoga jezika i književnosti u razdoblju od 2018. do 2021. godine na Filozofskom fakultetu u Osijeku. Studenti su izvornik dobili kao zadaću za samostalan prijevod kod kuće, a na satu se zajednički raspravljalo o prijevodnim rješenjima. Ni u jednom trenutku pri zadavanju zadatka nisu posebno istaknuta vezna sredstva, odnosno studenti nisu usmjereni da na njih „pripaze“. Prijevodi su analizirani u programu MAXQDA. U radu se analiziraju vezna sredstva prema značenju, vrsti i strukturi, pri čemu su u korpus uključena samo ona vezna sredstva koja izražavaju eksplicitne logičko-semantičke odnose među rečenicama, surečenicama ili dijelovima teksta. U korpus nisu uključena vezna sredstva koja se javljaju iz gramatičkih razloga, odnosno koja u obliku uvode komplemente glagolu ili atribute. Primjerice, u rečenici ... *a lijena se sestra na to obradovala jer je mislila da će dobiti*

¹⁰ Odabran je upravo taj tekst jer predstavlja zatvorenu cjelinu i u trenutku odabira na internetu nije postojala njegova prevedena inačica, što je umanjivalo mogućnost prepisivanja prijevoda – budući da se radilo o zadaći na kolegiju.

konačno svoju zlatnu nagradu veznik *da* upotrijebljen je da bi se ostvarila valencija glagola *misлити* koji zahtijeva komplement u akuzativu. Vezna sredstva u toj kategoriji nisu uključena u korpus i analizu.

5. Rezultati analize

5.1. Opći podatci o dokumentima

Izvornik sadrži 1080 riječi, 124 rečenice i 126 kodiranih veznih sredstava. Prijevodi sadrže od 857 do 1064 riječi ($M = 938$), od 109 do 137 rečenica ($M = 119$) te je u njima kodirano između 86 i 128 veznih sredstava ($M = 110$). Prijevodi u prosjeku sadrže 13 % manje veznih sredstava od izvornika.

Tablica 1. Pregled broja riječi, rečenica i kodiranih segmenata po dokumentima

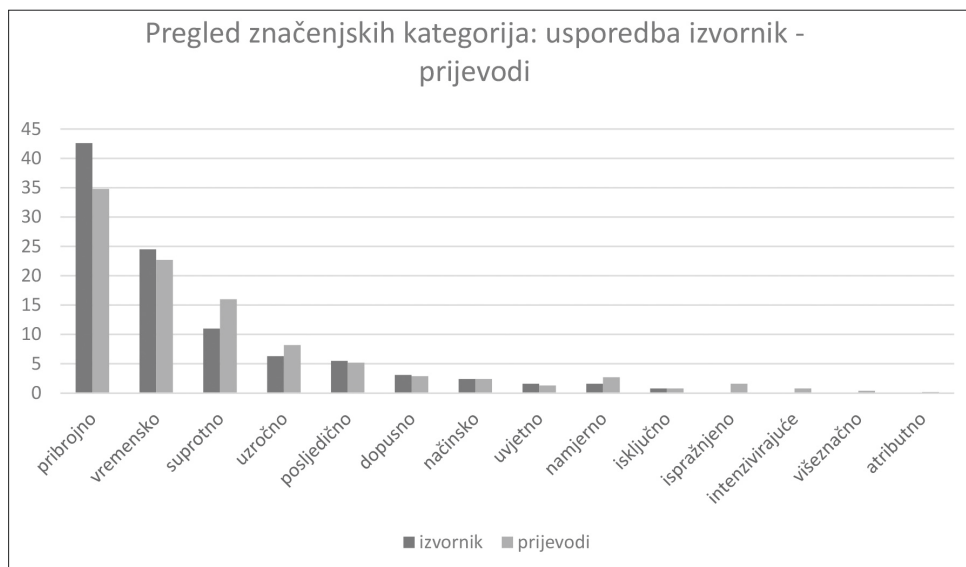
dokument	broj riječi	broj rečenica	ukupan broj kodiranih segmenata
<i>Frau Holle</i>	1080	124	126
2018-1	939	132	118
2018-2	857	121	86
2018-3	938	115	119
2018-4	953	114	110
2018-5	906	137	107
2018-6	899	125	91
2019-1	966	116	105
2019-2	909	124	113
2019-3	871	112	113
2019-4	906	115	100
2021-1	886	112	96
2021-2	958	116	123
2021-3	973	116	117
2021-4	944	137	101
2021-5	1064	131	124
2021-6	946	112	113
2021-7	968	114	128
2021-8	917	122	119
2022-1	922	109	109
2022-2	937	116	110
2022-3	947	111	103
2022-4	999	118	116
2022-5	959	119	116
M (prijevodi)	938	119	110
Min (prijevodi)	857	109	86
Max (prijevodi)	1064	137	128

5.2. Značenjske kategorije

Analiza korpusa pokazuje da, u usporedbi s izvornikom, u prijevodima postoji veća varijacija veznih sredstava s obzirom na njihovo značenje. Vezna sredstva prema značenjskim odnosima u izvorniku možemo kategorizirati u 10, a u prijevodima u 14 kategorija. Podudaranja postoje u prvih 6 značenjskih kategorija koje se i u izvorniku i u prijevodima pojavljuju jednakim redoslijedom učestalosti. Riječ je o sljedećim značenjima: pribrojno, vremensko, suprotno, uzročno, posljedično i dopusno. Nepodudaranja u učestalosti vidljiva su u kategorijama načinskog, namjernog, uvjetnog i isključnog značenja. Iako je kategorija pribrojnog značenja najučestalija i u izvorniku i u prijevodima, ipak je vidljiva razlika u učestalosti upotrebe: u prijevodima je 7,8 % manje veznih sredstava pribrojnog značenja nego u izvorniku. U usporedbi s izvornikom prijevodi pokazuju nešto veći postotak veznih sredstava u značenjskim kategorijama suprotnog (16 % u prijevodima, 11 % u izvorniku), uzročnog (8,2 % u prijevodima, 6,3 % u izvorniku) i namjernog značenja (2,7 % u prijevodima, 1,6 % u izvorniku), u ostalim je kategorijama u prijevodima zastupljen manji ili jednak postotak veznih sredstava tog značenja. U prijevodima su zabilježene i 4 dodatne značenjske kategorije: ispražnjeno, intenzivirajuće, višeznačno i atributno značenje. Tablica 2 donosi detaljan prikaz značenjskih kategorija u izvorniku i prijevodima.

Tablica 2. Pregled značenjskih kategorija: usporedba izvornik – prijevodi

značenje/funkcija/ odnos	izvornik – broj kodiranih segmenata #	%	redni broj značenjske kategorije po učestalosti	prijevodi – broj kodiranih segmenata #	%	redni broj značenjske kategorije po učestalosti
pibrojno	54	42,6	1	875	34,8	1
vremensko	31	24,5	2	569	22,7	2
suprotno	14	11	3	402	16	3
uzročno	8	6,3	4	205	8,2	4
posljedično	7	5,5	5	130	5,2	5
dopusno	4	3,1	6	72	2,9	6
načinsko	3	2,4	7	61	2,4	8
uvjetno	2	1,6	8	33	1,3	10
namjerno	2	1,6	8	67	2,7	7
isključno	1	0,8	9	21	0,8	11
ispražnjeno	-			40	1,6	9
intenzivirajuće	-			20	0,8	12
višeznačno	-			11	0,4	13
atributno	-			6	0,2	14
ukupno	126	100		2512	100	
broj značenjskih odnosa	1		10	23		14

Graf 1. Pregled značenjskih kategorija: usporedba izvornik – prijevodi

Kako je već navedeno, u prijevodima su u odnosu na izvornik dodatno zabilježene četiri nove značenjske kategorije: ispražnjeno, intenzivirajuće, višeznačno i atributno značenje. U nastavku slijede izdvojeni pojedini primjeri prijevoda u kojima su upotrijebljena vezna sredstva tih značenjskih kategorija.

a) Ispražnjeno značenje

(1a) Izvornik: *Sie schalt es aber so heftig und war so unbarmherzig, daß sie sprach: „Hast du die Spule hinunterfallen lassen, so hol sie auch wieder herauf.“ Da ging das Mädchen zu dem Brunnen zurück und wußte nicht, was es anfangen sollte;...*

(1b) Primjer prijevoda: *No ona ju je tako jako grdila i nemilosrdno joj rekla: „Ti si ispustila kalem u bunar, ti ga i izvadi.“ Tako se djevojka vratila do bunara no nije znala što joj je činiti. (2022-5)*

Vezno sredstvo u izvorniku (*Da*) ima vremensko značenje (u izravnom prijevodu: „Tada se djevojka vratila do bunara“). U hrvatskom jeziku postoje brojni vremenski konektori koji su u prijevodu mogli biti upotrijebljeni na tome mjestu, npr. *tada, onda, zatim, potom, poslije toga, nakon toga*. Upotrijebljeni konektor *tako* primarno je načinskog značenja, no u ovome smo ga slučaju odredili *ispražnjenim* značenjem, odnosno semantika toga konektora nije primarna, nego do izražaja dolazi njegova konektorska uloga i ostvarivanje kohezije teksta. Ne postoji gramatički ni semantički razlog koji bi zahtijevao da se vremensko značenje iz izvornika na tom mjestu zamijeni drugim značenjem. Odluka da se upotrijebi vezno sredstvo drugačijeg značenja dakle proizvoljna je i subjektivna. Odabir je takva veznog sredstva,

odnosno te značenjske kategorije, uvelike određen i žanrom, tj. tekstnom vrstom bajke u kojemu je to uobičajen postupak. Osim konektora *tada* u istoj se ulozi i s ispražnjenim značenjem u prijevodima potvrđuju još i konektori *sada*, *kako* i *tako*.

b) Intenzivirajuće značenje

(2a) Izvornik: *Sie machte **auch** der Frau Holle das Bett **nicht**, wie sich's gebührte, und schüttelte es nicht, daß die Federn aufflogen.*

(2b) Primjer prijevoda: *Nije **ni** namjestila krevet Baki Zimi onako kako je trebala.* (2018-1)

Vezno sredstvo u izvorniku (*auch*) pribrojnog je značenja i doslovno bi značilo „Također baki Zimi nije namjestila krevet“. Budući da u hrvatskom jeziku *također* označava pribrajanje sadržaja, ali se ne kombinira s negacijama, oblikovanje prijevoda u duhu jezika zahtijeva neku promjenu u odnosu na izvornik. Moguće je vezno sredstvo u potpunosti izostaviti („Nije namjestila“) ili upotrijebiti pojačajnu česticu *ni*. Njome se naglašava dio teksta koji slijedi, odnosno uloga joj nije primarno veznička (uloga veznog sredstva), nego ostvarivanje kohezije teksta, odnosno foričnosti.

c) Višeznačno

(3a) Izvornik: *Da ging das Mädchen zu dem Brunnen zurück **und** wußte nicht, was es anfangen sollte; ...*

(3b) Primjer prijevoda: *Tada djevojka ode ponovno do bunara **ne znajući** što da uradi.* (2018-1)

Vezno sredstvo u izvorniku ima pribrojno značenje (izravni prijevod: „i nije znala što učiniti“). Prijevod s glagolskim prilogom u duhu je hrvatskoga jezika, ali istovremeno slabi semantički aspekt pa nije moguće jasno i jednoznačno definirati značenjski odnos. Pribrojna interpretacija bila bi logična, ali moguće su i druge, npr. suprotno ili uzročno značenje (npr. „... ali nije znala što učiniti“ ili „... jer nije znala što učiniti“).

d) Atributno značenje

(4a) Izvornik: *Sie nahm es darauf bei der Hand und führte es vor ein großes Tor. Das Tor ward aufgetan, und **wie** das Mädchen gerade darunterstand, fiel ein gewaltiger Goldregen, und alles Gold blieb an ihm hängen, so daß es über und über davon bedeckt war.*

(4b) Primjer prijevoda: *Uto uze djevojku za ruku i povede prema velikim vratima koja su bila otvorena i u trenu **kada** je djevojka zastala ispred njih, poče padati snažna zlatna kiša.* (2018-6)

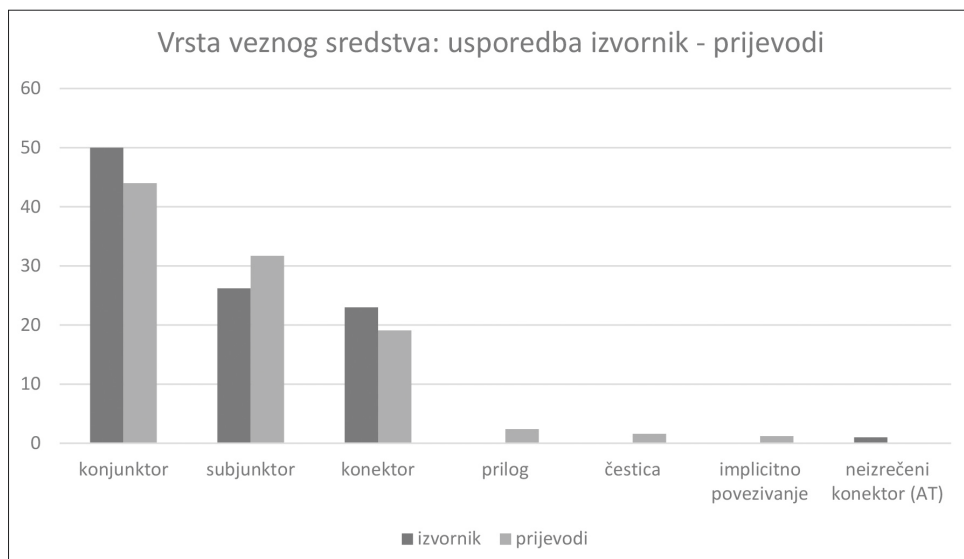
Vezno sredstvo u izvorniku ima vremensko značenje i doslovno znači „I dok je djevojka stajala u vratima“. Promjena u prijevodu nastala je zbog dodavanja imeni-ce vremenskog značenja (*tren*) kojoj je prevedena rečenica pridodana kao atribut. Cijeli izraz ima vremensko značenje kao i izvornik, no samo vezno sredstvo ima atributno značenje.

5.3. Vrsta veznog sredstva

Analiza korpusa pokazuje da, u usporedbi s izvornikom, u prijevodima postoji veća varijacija veznih sredstava s obzirom na njihovu vrstu. U izvorniku su vezna sredstva kategorizirana u tri kategorije (konjunktora, subjunktora i konektora) te je zabilježeno jedno mjesto gdje je zavisna rečenica uvedena bez veznika, ali su njezina subordiniranost i značenje jasno vidljivi. U prijevodima su za vezna sredstva iz izvornika osim spomenute tri kategorije identificirane dodatne tri vrste jezičnih sredstava: prilozi, čestice i kategorija nazvana „implicitno povezivanje“ koja obuhvaća strukture koje uvode novu surečenicu, ali to čine bez uporabe veznog sredstva. U tu kategoriju pripadaju surečenice uvedene najčešće glagolskim prilogom ili nekim drugim glagolskim oblikom. Najučestalija vezna sredstva i u izvorniku i u prijevodima jesu konjunktora, slijede subjunktora te konektora. Postotci uporabe konjunktora i konektora u prijevodima nešto su manji u usporedbi s izvornikom (konjunktora: 50 % u izvorniku, 44 % u prijevodima; konektora: 23 % u izvorniku, 19,1 % u prijevodima), no vidljiva je razlika u učestalosti uporabe subjunktora: u prijevodima je uporaba subjunktora češća (31,7 %) nego u izvorniku (26,2 %).

Tablica 3. Vrsta veznog sredstva: usporedba izvornik – prijevodi

vrsta veznog sredstva	izvornik		prijevodi		redni broj po učestalosti	ukupno
	#	%	#	%		
konjunktora	63	50	1108	44	1	1171
subjunktora	33	26,2	799	31,7	2	832
konektora	29	23	483	19,1	3	512
prilog	-	-	61	2,4	4	61
čestica	-	-	41	1,6	5	41
implicitno povezivanje	-	-	30	1,2	6	30
neizrečeni konektor (AT)	1	0,8	0	-	7	1
ukupno	126		2522			2648
broj vrsta veznih sredstava	3		6			

Graf 2. Vrsta veznog sredstva: usporedba izvornik – prijevodi

Kako je već navedeno, u prijevodima su identificirane dodatne tri vrste jezičnih sredstava koje se ne pojavljuju u izvorniku: priloz, čestice i kategorija nazvana „implicitno povezivanje“ koja obuhvaća strukture koje uvode novu surečenicu, ali to čine bez uporabe veznog sredstva. Slijede primjeri navedene tri dodatne vrste jezičnih sredstava.

a) Prilog

(5a) Izvornik: *Du mußt **nur** achtgeben, daß du mein Bett gut machst und es fleißig aufschüttelst, ...*

(5b) Prijevod: *Moraš **samo** paziti da dobro namjestiš moj krevet ...* (2019-2)

Vezno sredstvo u izvorniku pripada kategoriji konektora, a u prijevodu je riječ o prilogu.

b) Čestica

(6a) Izvornik: *Die Faule **aber** antwortete: „Da hätt ich Lust, mich schmutzig zu machen“, und ging fort.* (konjunktork)

(6b) Prijevod: *Lijena **pak** sestra odgovori: „Nemam volje prljati ruke“ i nastavi dalje.* (2018-2)

Vezno sredstvo u izvorniku pripada kategoriji konjunktora, a u prijevodu je riječ o čestici. U navedenim dvama slučajevima (primjeri 5 i 6) uloga upotrijebljenih jezičnih jedinica nije primarno veznička (uloga veznog sredstva), nego su one u ulozi

ostvarivanja kohezije teksta, odnosno foričnosti, npr. *pak* upućuje na prethodni dio teksta pa se ostvaruje anaforičnost.

c) Implicitno povezivanje

(7a) Izvornik: *Nun trug es sich zu, daß die Spule einmal ganz blutig war, da bückte es sich damit in den Brunnen **und** wollte sie abwaschen.*

(7b) Primjer prijevoda: *Jednom se dogodilo to, da je vreteno bilo sasvim krvavo, te se djevojka sagnula **ne bi li** ga oprala.* (2018-1)

Vezno sredstvo u izvorniku pripada kategoriji konjunktora, a u prijevodu je riječ o implicitnom povezivanju bez uporabe veznog sredstva. Osim navedenoga primjera, u ostalim se takvim slučajevima implicitnoga povezivanja rabi glagolski prilog sadašnji i prošli (npr. *ne znajući, misleći, došavši*).

Osim navedenog, u prijevodima se javlja i specifična pojava eksplicitnog izražavanja veznog sredstva koje je u izvorniku neizrečeno, slijede primjeri:

(8a) Izvornik: *Hast du die Spule hinunterfallen lassen, so hol sie auch wieder herauf.* (parafraza s izrečenim veznikom: *Wenn du die Spule hinunterfallen lassen hast, so hol sie auch wieder herauf.*)

(8b) Primjeri prijevoda: *Kako ti je vreteno palo u bunar, tako ga i izvadi.* (2018-4)
Ako si ispustila kolut, ponovno ga podigni. (2021-7)

U navedenom je primjeru riječ o rečenici uvjetnog značenja koje u njemačkom jeziku može biti izrečeno pomoću veznika *wenn* ili bez njega i upravo je to slučaj u navedenom primjeru. Za taj je neizrečeni konektor u korpusu u 20 od 23 prijevoda upotrijebljeno eksplicitno vezno sredstvo (*kako, ako, kad* ili *pošto*). Međutim, u tri prijevoda vezno sredstvo nije upotrijebljeno, odnosno prijevodi prate formu izvornika jer nije upotrijebljeno vezno sredstvo na početku rečenice:

(8c) *Dozvolila si da ti špula padne, onda je izvadi ponovo.* (2021-1)

Tebi je kalem pao, pa ga i izvadi. (2022-2)

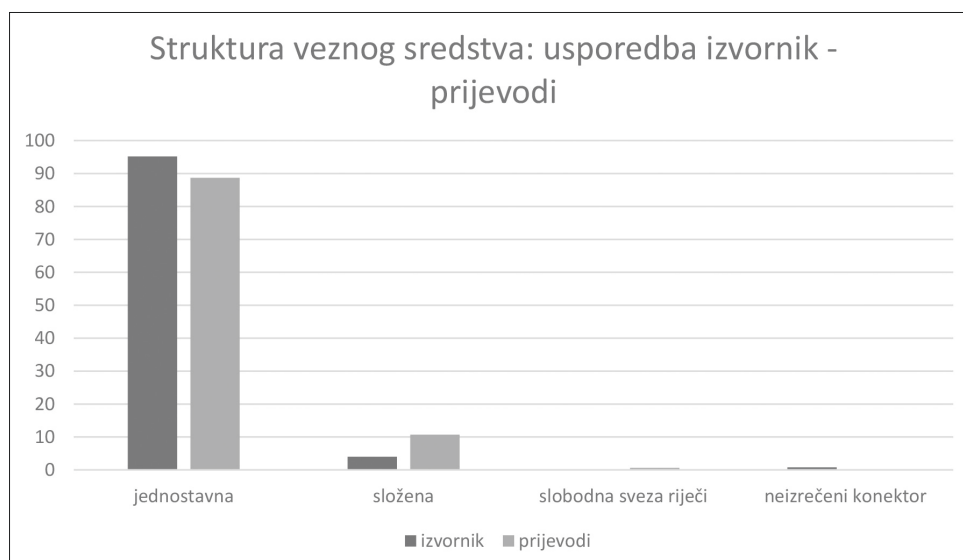
Ti si ispustila kalem u bunar, ti ga i izvadi. (2022-5)

5.4. Struktura veznog sredstva

Analiza korpusa pokazuje da je većina upotrijebljenih veznih sredstava i u izvorniku (95,2 %) i u prijevodima (88,7 %) jednostavne strukture (npr. njem. *und, aber, da, weil*; hrv. *i, ali, jer, kada*). U izvorniku se pojavljuje jedan primjer spomenutoga neizrečenog konektora, a u prijevodima 0,6 % primjera slobodne sveze riječi, koji se u izvorniku uopće ne pojavljuju. Postotak složenih veznih sredstava nešto je veći u prijevodima u odnosu na izvornik (10,7 % : 4 %).

Tablica 4. Struktura veznog sredstva: usporedba izvornik – prijevodi

struktura veznog sredstva	izvornik		prijevodi		ukupno
	#	%	#	%	
jednostavna	120	95,2	2191	88,7	2311
složena	5	4	264	10,7	269
slobodna sveza elemenata	0	0	14	0,6	14
neizrečeni konektor	1	0,8	-	-	-
ukupno	126		2469		2595
broj vrsta struktura	2		3		

Graf 3. Struktura veznog sredstva: usporedba izvornik – prijevodi

U nastavku slijede primjeri slobodnih sveza riječi u prijevodima, odnosno skupina riječi koje same po sebi nisu vezno sredstvo, ali u kontekstu imaju vezničku ulogu:

(9a) Izvornik: *Es gefällt mir, daß du wieder nach Haus verlangst, und weil du mir so treu gedient hast, so will ich dich selbst wieder hinaufbringen.*

(9b) Prijevod: **Kao zahvalu** što si mi vjerno služila, sama ću te vratiti gore. (2018-6)

(10a) Izvornik: **Darauf** ward das Tor verschlossen,...

(10b) Prijevod: **U tom** su se **trenu** vrata zatvorila,... (2022-3)

U primjerima slobodne sveze riječi pri povezivanju je upotrijebljena fraza prikladna za kontekst konkretne rečenice. Tako primjerice fraza *kao zahvalu* semantički odgovara kontekstu jer u sebi nosi uzročno značenje i time izriče značenje iz

izvornika, također uzročno. Isto vrijedi i za izraz *u tom trenu* čije vremensko značenje odgovara konektoru vremenskog značenja iz izvornika.

6. Rasprava

Svi su prijevodi kraći od izvornika, što nije neuobičajeno pri prijevodu s njemačkog jezika na hrvatski s obzirom na to da u njemačkom postoje razni gramatički elementi (npr. članovi ili negacije) koji se u hrvatskom jeziku ne izriču na eksplicitan način ili se stapaju s drugim riječima, čime pri prijevodu automatski otpada određen broj riječi. Manji broj riječi u prijevodima ne znači istovremeno i manji broj rečenica – primjerice prijevod s najmanjim brojem riječi (857) sadrži 121 rečenicu, dok sljedeći prijevod po broju rečenica (871) sadrži 112 rečenica. Također, manji broj rečenica ne znači istovremeno i manji broj veznih sredstava – primjerice prijevod s najmanjim brojem rečenica (109) sadrži i 109 veznih sredstava, dok prijevod s najvećim brojem rečenica (137) sadrži 101 vezno sredstvo. Iz svega navedenog proizlazi da skraćivanje teksta ne uzrokuje i sintaktičko pojednostavljivanje, no podatci pokazuju i poklapanje: prijevod s najmanjim brojem riječi zaista istovremeno sadrži i najmanji broj kodiranih segmenata, no ne i najmanji broj rečenica. Prijevodi u prosjeku sadrže 13 % manje veznih sredstava od izvornika. Na prvi pogled takav rezultat ne podržava teoriju eksplicitacije Blum-Kulke (1986) jer bi bilo očekivano da su prijevodi dulji i redundantniji od izvornika, odnosno da sadrže barem jednak, ako ne i veći broj veznih sredstava. Međutim, analiza korpusa pokazuje da, u usporedbi s izvornikom, u prijevodima postoji veća varijacija veznih sredstava s obzirom na njihovo značenje (u izvorniku 10, a u prijevodima 14 kategorija). Najveća razlika u značenjskoj kategoriji vidljiva je u onoj prbrojnog značenja: razlika između izvornika i prijevoda iznosi 7,8 %. Takav rezultat može se povezati s teorijom eksplicitacije Blum-Kulke (1986) prema kojoj su prijevodi manje dvosmisleni od izvornika, odnosno sa saznanjima o prijevodima Grimmovih bajki na druge jezike (usp. Eberharter-Aksu 2015). Ako pođemo od toga da su veznici prbrojnog značenja najotvoreniji za interpretaciju, odnosno da su najdvosmisleniji, onda njihova zamjena veznim sredstvima drugog, konkretnijeg značenja povećava eksplicitnost teksta. Dodatne značenjske kategorije prisutne u prijevodima jesu ispražnjeno, intenzivirajuće, višeznačno i atributno značenje i one obuhvaćaju 3 % prijevodnog korpusa. Vidljivo je podudaranje u prvih 6 značenjskih kategorija koje se i u izvorniku i u prijevodima pojavljuju jednakim redoslijedom učestalosti. U usporedbi s izvornikom prijevodi pokazuju nešto veći postotak veznih sredstava u značenjskim kategorijama suprotnog (16 % : 11 %), uzročnog (8,2 % : 6,3 %) i namjernog značenja (2,7 % : 1,6 %), u ostalim je kategorijama u prijevodima zastupljen manji ili jednak postotak veznih sredstava tog značenja. Zanimljiva je pojava višeznačne kategorije veznih sredstava u prijevodima koja je u hrvatskom jeziku tipična za diskurs bajke.

U usporedbi s izvornikom u prijevodima postoji i veća varijacija veznih sredstava s obzirom na njihovu vrstu (u izvorniku 4, u prijevodima 7 kategorija). Najučestalija su vezna sredstva i u izvorniku i u prijevodima konjunktori, zatim subjunktori i konektori. Postotci uporabe konjunktora i konektora u prijevodima nešto su manji u usporedbi s izvornikom, no vidljiva je razlika u učestalosti uporabe subjunktora: u prijevodima je uporaba subjunktora češća nego u izvorniku (31,7 % : 26,2 %). Dodatno prisutne kategorije u prijevodnom korpusu jesu prilozi, čestice i implicitno povezivanje i one obuhvaćaju ukupno 5,2 % prijevodnog korpusa.

Posljednja kategorija odnosi se na povezivanje bez uporabe veznog sredstva pomoću različitih sredstava prisutnih u hrvatskom jeziku. Korpus također pokazuje da je većina upotrijebljenih veznih sredstava i u izvorniku (95,2 %) i u prijevodima (88,7 %) jednostavne strukture, no postotak složenih veznih sredstava nešto je veći u prijevodima (4 % u izvorniku u odnosu na 10,7 % u prijevodnom korpusu). U izvorniku se pojavljuje jedan primjer neizrečenog konektora, a u prijevodu 0,6 % primjera slobodne sveze riječi, koji se u izvorniku uopće ne pojavljuju.

7. Zaključak

Analiza 23 studentska prijevoda njemačke bajke *Frau Holle* braće Grimm potvrđuje pretpostavke oblikovane na početku istraživanja. Studentski prijevodi pokazuju nešto manji broj veznih sredstava u odnosu na izvornik, što potvrđuje saznanja iz prevoditeljske nastave, ali nije u skladu s teorijom eksplicitacije Blum-Kulke, no moguće je da je ona vidljiva pri detaljnijoj analizi značenjskih kategorija. Izostavljanje pri prevođenju sintaktičkih elemenata ukazuje na nedovoljnu svijest studenata prevođenja o ulozi i važnosti veznih sredstava u oblikovanju kohezije i koherencije teksta te bi na taj element trebalo skrenuti više pažnje u samoj nastavi, no potrebna su dodatna istraživanja. Buduća istraživanja trebaju se okrenuti i profesionalnim prevoditeljima, odnosno objavljenim prijevodima kako bi se stekla sveobuhvatnija saznanja o sintaktičkim razlikama, odnosno o razlikama u uporabi veznih sredstava između izvornika i prijevoda te mogućoj eksplicitaciji. Prijevodni korpus brojčano prati kategorije iz izvornika, odnosno najučestalije kategorije u prijevodima jednake su kao i u izvorniku, a dodatne kategorije čine samo mali postotak. Potrebne su dodatne analize koje će točno proučiti na kojim se mjestima javljaju odstupanja odnosno poklapanja te koji su njihovi uzroci. S obzirom na očuvanje jezičnih i stilskih obilježja diskursa bajke, analiza je pokazala da se u prijevodima ona očituju i kada su vezna sredstva u pitanju, što se osobito dobro potvrđuje uporabom konektora ispražnjena značenja *tako*, *kako*, *tada* i *sada*, karakterističnih u toj ulozi upravo za diskurs bajke. Time se ujedno potvrđuje činjenica da su vezna sredstva višefunkcionalna te da u ovome slučaju imaju i pragmatičku funkciju otvaranja priče.

Literatura

- Al-Jabr, Abdul-Fattah. 2006. Effect of Syntactic Complexity od Translating from/into English/Arabic. *Babel* 52(3). 203–221. Dostupno na: <https://www.scribd.com/document/711753307/Al-Jabr2006>. Datum posjeta: 28. ožujka 2024.
- Al-Khafaji, Rasoul. 2007. Translation-specific language ‘universals’: the case of Arabic translated texts. *Turjuman: revue de traduction et d’interprétation = journal of translation studies* 16(2). 69–90.
- Arapović, Diana. 1996. *Naracija djece s posebnim jezičnim teškoćama*. Neobjavljena doktorska disertacija, Zagreb: Fakultet za defektologiju Sveučilišta u Zagrebu.
- Badurina, Lada, Palašić, Nikolina. 2012. Pragmatika veznih sredstava. U Palić, Ismail (ur.), *Sarajevski filološki susreti I, zbornik radova (knjiga 1)*, 252–265. Sarajevo: Bosansko filološko društvo.
- Benjamin, Walter. 1980. *Gesammelte Schriften. Kleine Prosa. Baudelaire-Übertragungen*. Bd. IV/1. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Benveniste, Emile. 1966. *Problemes de linguistique generale*. Vol. 1. Paris: Gallimard.
- Blum-Kulka, Shoshana. 1986. Shifts of cohesion and coherence in translation. U House, Juliane, Blum-Kulka, Shoshana (eds.), *Interlingual and Intercultural Communication*, 17–35. Tübingen: Gunter Narr Verlag.
- Bošković-Stulli, Maja. 2012. Bajka. *Libri & Liberi – Časopis za istraživanje dječje književnosti i kulture* 1(2). 279–292.
- Breindl, Eva, Volodina, Anna, Waßner, Ulrich Hermann. 2014. *Handbuch der deutschen Konnektoren 2. Semantik der deutschen Satzverknüpfers*. Berlin, München, Boston: Walter de Gruyter.
- Broch, Hermann. 1975. *Kommentierte Werkausgabe. Schriften zur Literatur 2. / Theorie. Kommentierte Werkausgabe 9/2*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Eberharther-Aksu, Margit. 2015. Kinderliteratur und Übersetzung am Beispiel der grimmschen Märchen in Polen. U Bartoszewicz, Iwona, Małgorzewicz, Anna, Hartwich, Patricia, *Mehrsprachigkeit und multikulturalität in Forschung und Lehre. Studia Translatorica* 6, 245–260. Wrocław, Dresden.
- François, Cyrille. 2014. Translating in the „Tongue od Perrault“: The Reception of the Kinder- und Hausmärchen in France. U Joosen, Vanessa, Lathey, Gillian (eds.), *Grimm’s Tales around the Globe. The Dynamics of Their International Reception*, 179–197. Detroit.
- Frankenberg-Garcia, Ana. 2009. Are translations longer than source texts? A corpus-based study of explicitation. U Beeby, Allison, Rodríguez-Inés, Patricia, Sánchez-Gijón, Pilar (eds.), *Corpus Use and Translating*, 47–58. Amsterdam: John Benjamins.
- Fraser, Bruce. 2005. Towards a theory of discourse markers. U Fischer, Kirstin (ed.), *Approaches to discourse particles*, 189–204. Amsterdam: Elsevier Press.
- Halliday, Michael A. K., Hasan, Ruquaya R. 1976. *Cohesion in English*. London: Longman.
- Halliday, Michael A. K. 1975. *Learning how to Mean (Explorations in the Development of Language)*. London: Edward Arnold.
- Hansen-Schirra, Silvia, Neumann, Stella, Steiner, Erich. 2007. Cohesive explicitness and explicitation in an English-German translation corpus. *Languages in Contrast* 7(2). 241–266.
- Hržica, Gordana, Košutar, Sara, Posavec, Kristina. 2021. Konektori i druge diskursne oznake u pisanome i spontanome govorenom jeziku. *Fluminensia* 33(1). 25–52.

- Kegalj, Jana. 2023. *Žanrovska analiza pomorskopravnih tekstova i ostvarenje prijevodnih univerzalija u njihovim prijevodima s engleskog jezika*, doktorska disertacija. Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet. Dostupno na: <https://repositorij.ffzg.unizg.hr/islandora/object/ffzg:8338>. Datum posjeta: 26. ožujka 2024.
- Klaudy, Kinga, Károly, Krisztina. (2005). Implication in translation: Empirical evidence for operational asymmetry in translation. *Across Languages and Cultures* 6(1). 13–28.
- Klingberg, Göte. 1986. *Children's Fiction in the Hands of the Translators*. Lund: CWK Gleerup.
- Košutar, Sara, Hržica, Gordana. 2019. Konektori u spontanome govorenom jeziku. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 45(1). 157–183.
- Košutar, Sara, Hržica, Gordana. 2021. Zastupljenost i funkcije konektora *i* u dječjem pripovjednom diskursu. *Suvremena lingvistika* 47(91). 49–68.
- Kuvač, Jelena. 2004. *Jezik i spoznaja u ranom dječjem pripovijedanju*, neobjavljeni magistarski rad. Zagreb: Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu.
- Lathey, Gillian. 2006. *Translating Children's Literature*. London, New York: Routledge.
- Mikić Čolić, Ana, Trtanj, Ivana. 2019. O koheziji i koherenciji teksta. *Suvremena lingvistika* 45(88). 247–264.
- Olejárová, Martina. 2011. *Die Gegenüberstellung der Übersetzungen von Märchen der Brüder Grimm*. Philosophische Fakultät der Masaryk-Universität in Brünn, Institut für Germanistik, Nordistik und Niderlandistik.
- Överås, Linn. 1998. In search of the third code: An investigation of norms in literary translation. *Meta* 43(4). 1–20. Dostupno na: <https://www.erudit.org/revue/meta/1998/v43/n4/003775ar.html>. Datum posjeta: 27. ožujka 2024.
- Pasch, Renate, Braufse, Ursula, Breindl, Eva, Waßner, Ulrich Hermann. 2003. *Handbuch der deutschen Konnektoren 1*. Berlin, New York: Walter de Gruyter.
- Pasch, Renate. 2004. Das „Handbuch der deutschen Konnektoren“. U Blühdorn, Hardarik, Breindl, Eva, Waßner, Ulrich Hermann, *Brücken schlagen. Grundlagen der Konnektorensomatik*, 11–45. Berlin, New York: De Gruyter.
- Pintarić, Ana. 2008. *Umjetničke bajke – teorije, pregled i interpretacija*. Osijek: Matica hrvatska Osijek.
- Pirazzini, Daniela. 2017. Übersetzung. U Kühnhardt, Ludger, Mayer, Tilman, *Bonner Enzyklopädie der Globalität*, 515–524. Bonn: Springer VS.
- Puutinen, Tiina. 1994. Dynamic style as a parameter of acceptability in translated children's books. U Snell-Hornby, Mary, Pöchhacker, Franz, Kaindl, Klaus (eds.), *Translation Studies. An Interdiscipline*, 83–90. Amsterdam: John Benjamins.
- Puutinen, Tiina. 2004. Explication of clausal relations: A corpus-based analysis of clause. Connectives in translated and non-translated Finnish children's literature. U Mauranen, Anna, Kujamäki, Pekka, *Translation universals: Do they exist?*, 165–176. Amsterdam: John Benjamins.
- Séguinot, Candace. (1988). Pragmatics and the explication hypothesis. *TTR: Traduction Terminologie Rédaction* 1(2). 106–113.
- Reiss, Katarina. 1976. *Texttyp und Übersetzungsmethode*. Kronberg: Scriptor Verlag.
- Reiss, Katharina. 1982. Zur Übersetzung von Kinder- und Jugendbüchern. Theorie und Praxis. *Lebende Sprachen* 27(1). 7–13.
- Schiffrin, Deborah. 1987. *Discourse markers*. Cambridge: Cambridge University.

- Schiffrin, Deborah. 2001. Discourse Markers: Language, Meaning, and Context. U Tannen, Deborah, Hamilton, Heidi E., Schiffrin, Deborah (ed.), *The Handbook of Discourse Analysis*. Oxford: Blackwell.
- Shavit, Zohar. 2006. Translation of Children's Literature. U Lathey, Gillian (ed.). *The Translation of Children's Literature: A Reader*, 25–44. Clevedon: Multilingual Matters.
- Silić, Josip. 1984. *Od rečenice do teksta: teoretsko-metodološke pretpostavke nadrečeničnog jedinstva*. Zagreb: Sveučilišna naklada Liber.
- Silić, Josip, Pranjković, Ivo. 2005. *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*. Zagreb: Školska knjiga.
- Stolac, Diana, Tibljaš, Verena. 1994. Konektori u znanstvenome stilu. *Fluminensia* 6(1-2). 55–62.
- Vanderauwera, Ria. 1985. *Dutch Novels Translated into English: The Transformation of a 'Minority' Literature*. Amsterdam: Brill.
- Velčić, Mirna. 1987. *Uvod u lingvistiku teksta*. Zagreb: Školska knjiga.
- Vučić, Miroslava. 2006. Od narodnih priča do vječnosti: Čuvari bajke – braća Grimm. U *Bajke*, Grimm, J.; Grimm, W. Zagreb: Školska knjiga.
- Weissbrod, Rachel. 1992. Explicitation in translations of prose-fictions from English to Hebrew as a function of norms. *Multilingua* 11(2). 153–171.

LINKING DEVICES IN STUDENT TRANSLATIONS OF THE GERMAN FAIRY TALE *FRAU HOLLE*

Linking devices are, among others, language units used to achieve cohesion, a primary concept of text organisation, i.e., a semantic concept used to denote relations of meaning among text constituents that define it as a text (Halliday and Hasan 1976: 4-6). This paper focuses on linking devices – conjunctions, subjunctions, and text connectors in the Croatian translations of the German fairy tale *Frau Holle*. The aim is to compare the changes that happen while translating linking devices from one language into the other and the adjustments that happen in this process. The corpus analysis shows more variation in translations regarding the semantic categories, but most align with the categories in the source text. The translations also show more variation regarding the type of linking devices (the source text contains 4 and the translation 7 categories). The corpus also shows that most linking devices in both the source and the target text are structurally simple (95.2% vs. 88.7 %) and that the number of complex linking devices is somewhat higher in the translations (10.7 % compared to 4 % in the source text).

Keywords: linking devices, conjunctions, subjunctions, text connectors, fairy tale

Adrese autorica:

Sanja Cimer Karaica

Filozofski fakultet

HR – 31 000 Osijek, Lorenza Jägera 9

scimer@ffos.hr

Maja Glušac

Filozofski fakultet

HR – 31 000 Osijek, Lorenza Jägera 9

mglusac@ffos.hr